

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ПРИБУТКОМ"
для студентів напряму підготовки
6.030507 "Маркетинг"
усіх форм навчання**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016**

Затверджено на засіданні кафедри економіки та маркетингу.
Протокол № 9 від 23.12.2015 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач Т. І. Притиченко

Робоча програма навчальної дисципліни "Управління витратами та прибутком" для студентів напряму підготовки 6.030507 "Маркетинг" усіх форм навчання : [Електронне видання] / уклад. Т. І. Притиченко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 50 с.

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулями й темами. Вміщено плани лекцій, практичних та семінарських занять, матеріали для закріплення знань (завдання для самостійної роботи, контрольні запитання), методичні рекомендації щодо оцінювання знань студентів, професійні компетентності, якими повинен володіти студент після вивчення дисципліни.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030507 "Маркетинг" усіх форм навчання.

Вступ

Формування ринкових відносин в Україні і загострення конкуренції товаровиробників вимагають нових підходів до управління процесами досягнення цілей підприємства. Істотні можливості для удосконалення діяльності підприємств в умовах ринку відкриває система управління витратами та прибутком підприємства, що містить облік, планування, контроль та аналіз даних про витрати і фінансові результати діяльності підприємства, а також прийняття на цій основі ефективних управлінських рішень.

У даній навчальній дисципліні розкриваються теоретичні і практичні аспекти управління витратами і фінансовими результатами діяльності підприємства. Значна увага приділена класифікації витрат, видам доходів і прибутку. Розглянуто сучасні методи обліку витрат. Наведено характеристику системи direct-costing – найважливішої системи управлінського обліку, що знайшла широке застосування в практиці діяльності закордонних підприємств. Особлива увага приділена контролінгу – сучасній системі управління витратами і прибутком підприємства, викладена методика планування витрат за системою "контролінг". Докладно розглянуті методи управління прибутком підприємства, приведена методика оперативної і стратегічної діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства.

У ході розроблення комплексу з навчальної дисципліни "Управління витратами та прибутком" були використані законодавчі акти України, що стосуються обліку витрат, оподаткування та використання прибутку, а також роботи вітчизняних та закордонних авторів, фахівців із методології управління витратами та прибутком.

Навчальна дисципліна "Управління витратами та прибутком" є вибірковою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього ступеня "бакалавр" напряму підготовки 6.030507 "Маркетинг" для усіх форм навчання.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрямок підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0305 "Економіка та підприємництво"	За вибором	
Змістових модулів – 2	Напрямок підготовки 6.030507 "Маркетинг"	Рік підготовки:	
		3-й	4-й
Індивідуальне розрахункове завдання: "Планування собівартості продукції по системі контролінг"	Освітній ступінь: бакалавр	Семестр:	
Загальна кількість годин – 108		5-й	7-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2/4; самостійної роботи студента – 4		18 год	16 год
		Практичні, семінарські:	
		26 год	16 год
		Самостійна робота:	
		64 год	76 год
		у тому числі індивідуальне розрахункове завдання:	
		20 год	
		Вид контролю: диференційований залік (за результатами поточної успішності)	

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної й індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 68,75 %;

для заочної форми навчання – 42,1 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування знань і навичок стосовно управління витратами та прибутком підприємства.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

засвоєння основних методів обліку витрат, методів планування поточних витрат підприємства та підходів до управління прибутком підприємства;

оволодіння навичками самостійного здійснення аналізу витрат та прибутку, обґрунтування управлінських рішень на основі методів управління витратами та прибутком підприємства .

"Управління витратами та прибутком" – навчальна дисципліна, що вивчає інструментарій економічного обґрунтування й прийняття управлінських рішень з урахуванням мінливості внутрішнього та зовнішнього середовища.

Об'єктом навчальної дисципліни є економічна система та процеси управління витратами та прибутком підприємства.

Предметом навчальної дисципліни є господарські рішення та пов'язані з ними витрати та прибутки, що отримує підприємство.

Вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши більшість навчальних дисциплін гуманітарного та професійного циклів. Теоретико-методологічною базою вивчення цієї дисципліни є такі навчальні дисципліни, як: "Макроекономіка", "Мікроекономіка", "Економіка підприємства", "Статистика", "Бухгалтерський облік". У свою чергу, знання з даної дисципліни забезпечують успішне засвоєння таких навчальних дисциплін, як: "Маркетингове ціноутворення", "Маркетингові комунікації", "Оцінка ефективності інновацій", "Маркетинг промислового підприємства", а також виконання тренінгів, бакалаврських та магістерських дипломних робіт.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

поняття витрат, доходу та прибутку;

критерії класифікації витрат;

види доходів;
порядок розрахунку фінансових результатів діяльності підприємства;
види центрів відповідальності;
методику факторного аналізу витрат;
методи обліку витрат;
методи планування витрат, їх переваги та недоліки;
сутність системи директ-костинг;
аналітичні можливості системи директ-костинг;
сутність та особливості контролінгу як методу управління витратами та прибутком;
класифікацію витрат з контролінгу;
поняття суми покриття;
диференціацію витрат з контролінгу;
методику планування витрат по контролінгу;
сутність поопераційного обліку витрат;
методи стратегічної та оперативної діагностики діяльності підприємства;
критерії оцінювання інвестиційних проектів;
витратні методи ціноутворення;
сутність операційного левериджу;
метод управління прибутком у процесі фінансової діяльності підприємства;
етапи підготовчої роботи з організації системи контролінгу на підприємстві;
структурну побудову комерційних служб на підприємстві;
ВМІТИ:
здійснювати збір необхідних даних для розроблення річного плану щодо собівартості продукції;
здійснювати розподілення непрямих витрат за видами продукції;
аналізувати беззбитковість діяльності підприємства;
аналізувати і планувати доходи та витрати підприємства;
розраховувати витратні ціни;
виконувати факторний аналіз витрат;
здійснювати діагностику господарської діяльності підприємства;
оцінювати ефективність інвестицій;
обґрунтовувати управлінські рішення на основі розрахунку витрат та прибутку.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами **професійними компетентностями**, що наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Професійні компетентності, які отримують студенти після вивчення навчальної дисципліни "Управління витратами та прибутком"

Код компетентності	Назва компетентності	Складові компетентності
УВП*1	Компетентності щодо обліку та планування витрат, формування собівартості продукції	здатність розраховувати та аналізувати прибуток підприємства
		здатність розраховувати та аналізувати показники, що використовуються для управління прибутком
		здатність складати звітність за системою контролінг
		здатність розробляти річні плани з використанням різних методів планування витрат
УВП 2	Компетентності щодо обґрунтування та прийняття управлінських рішень	здатність визначати пріоритетні напрямки розвитку підприємства
		здатність щодо формування ефективної цінової політики підприємства
		здатність проводити діагностику фінансово-господарської діяльності підприємства
		здатність управляти прибутком у процесі операційної та фінансової діяльності підприємства
		здатність проводити аналіз звітності щодо прибутків та збитків підприємства
		здатність щодо прийняття ефективних управлінських рішень з вкладення інвестицій

* Управління витратами та прибутком.

Автономність і відповідальність:

соціальна відповідальність за прийняття стратегічних та тактичних рішень щодо управління витратами та прибутком на підприємстві;

індивідуальна відповідальність за результати виконаних завдань у навчанні.

Комунікація:

зрозуміле донесення власних висновків, знань та пояснень до аудиторії;

здатність до ефективної роботи в команді.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в табл. А.1 додатка А.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи управління витратами та методи планування поточних витрат

Тема 1. Теоретичні аспекти управління витратами та прибутком підприємства

Поняття і види витрат. Економічна природа витрат. Ознаки класифікації витрат. Поняття центрів відповідальності. Собівартість продукції. Склад витрат, що включаються до собівартості продукції. Види собівартості продукції. Поняття доходу, критерії визнання доходів. Класифікація доходів. Сутність і види прибутку підприємства. Порядок розрахунку різних видів прибутку. Інформаційне забезпечення управління витратами та прибутком.

Тема 2. Характеристика методів обліку витрат

Класифікація систем обліку витрат. Характеристика системи обліку витрат "стандарт-костинг". Сутність системи обліку витрат "директ-костинг". Методи розподілу поточних витрат на умовно-постійні та умовно-змінні. Визначення виду умовно-змінних витрат на основі розрахунку коефіцієнта реагування витрат на зміну обсягу виробництва. Аналіз умовно-постійних витрат та їх розподіл на корисні та некорисні. Аналітичні можливості системи "директ-костинг". Аналіз беззбитковості діяльності підприємства. Поопераційний облік витрат, його сутність, переваги, недоліки.

Тема 3. Контролінг як система управління витратами і прибутком підприємства

Поняття та сутність контролінгу. Ціль, функції та задачі контролінгу. Концепції контролінгу. Особливості стратегічного та оперативного контролінгу. Диференціація витрат по контролінгу. Вимоги до формування груп витрат. Поняття та розрахунок сум покриття. Запланована та забезпечена сума покриття. Калькулювання собівартості продукції в системі "контролінг".

Тема 4. Планування витрат на виробництво продукції

Нормативний метод планування витрат. Метод планування витрат за техніко-економічними факторами. Параметричний метод планування витрат. Планування витрат за системою "контролінг": складання річного плану за товарним випуском; визначення пріоритетних напрямів розвитку підприємства; розподілення річного плану за кварталами.

Загальні принципи укрупненого прогнозування собівартості виробів.

Тема 5. Факторний аналіз відхилень як засіб контролю витрат

Методи аналізу відхилень. Фактори, що впливають на обсяг витрат. Розрахунок відхилень прямих матеріальних витрат. Розрахунок відхилень прямих витрат на оплату праці. Аналіз відхилень загально виробничих витрат.

Змістовий модуль 2. Управління прибутком та обґрунтування прийняття управлінських рішень

Тема 6. Управління формуванням прибутку підприємства

Мета та основні завдання управління прибутком. Порядок формування операційного прибутку. Управління прибутком на основі системи "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку". Поняття і сутність операційного левериджу. Властивості операційного левериджу.

Механізм управління прибутком підприємства в процесі фінансової діяльності. Оцінювання ефекту фінансового левериджу. Аналіз складових ефекту фінансового левериджу.

Тема 7. Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства

Цілі та завдання діагностики фінансово-господарського стану підприємства. Ціль стратегічної діагностики. Методи стратегічної діагностики: SWOT-аналіз, матричні методи аналізу. Методи оперативної діагностики: ABC-аналіз доходу, прибутку, матеріальних та інформаційних потоків, дебіторської та кредиторської заборгованості; аналіз беззбитковості; аналіз фінансової діяльності підприємства на основі ключових коефіцієнтів; факторний аналіз прибутку та рентабельності; діагностика банкрутства підприємства та ін.

Тема 8. Аналіз витрат і результатів у процесі прийняття інвестиційних рішень

Сутність інвестиційних рішень. Статичні методи оцінювання ефективності інвестицій. Динамічні методи оцінювання ефективності інвестицій. Аналіз ризиків. Якісний та кількісний аналіз ризиків. Методи кількісного аналізу ризиків: метод чутливості, метод сценаріїв, метод Монте Карло.

Тема 9. Прийняття цінових рішень

Фактори, що впливають на рівень ціни. Витратні методи ціноутворення. Трансферне ціноутворення: цілі та методи трансфертного ціноутворення. Міжнародне трансфертне ціноутворення.

Тема 10. Організація системи контролінгу на підприємстві

Визначення структури контролінгу. Місце служби контролінгу в організаційній структурі підприємства. Види організаційних структур контролінгу на підприємстві, їх переваги та недоліки. Склад служби контролінгу.

4. Структура навчальної дисципліни

З самого початку вивчення дисципліни кожен студент має бути ознайомлений як з програмою дисципліни і формами організації навчання, так і зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання навчальної роботи.

Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни "Управління витратами та прибутком" здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські та практичні заняття; самостійна робота студентів (у тому числі виконання самостійного індивідуального завдання); контрольні заходи.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання навчальних модулів. Навчальний модуль – це відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно об'єднує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками.

Тематичний план даної дисципліни складається з двох модулів (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема лекції	Кількість годин, відведених на: (денна форма навчання)					Кількість годин, відведених на: (заочна форма навчання)				
	Лекції	практичні та семінарські заняття	самостійну роботу	індивідуальне розрахункове завдання	Усього	Лекції	практичні та семінарські заняття	самостійну роботу	індивідуальне розрахункове завдання	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи управління витратами та методи планування поточних витрат										
<i>Тема 1.</i> Теоретичні аспекти управління витратами та прибутком підприємства	2	2	4		8	2	2	6		10
<i>Тема 2.</i> Характеристика методів обліку витрат	2	4	6		12	2	2	6		10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<i>Тема 3. Контролінг як система управління витратами і прибутком підприємства</i>	2	2	4		8	1	1	6		8
<i>Тема 4. Планування витрат на виробництво продукції</i>	2	4	4		10	2	2	6		10
<i>Тема 5. Факторний аналіз відхилень як засіб контролю витрат</i>	1	2	4		7	1	1	4		6
Разом за модулем 1	9	14	22		45	8	8	28		44
Змістовий модуль 2. Управління прибутком та обґрунтування прийняття управлінських рішень										
<i>Тема 6. Управління формуванням прибутку підприємства</i>	2	2	6		10	2	2	6		10
<i>Тема 7. Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства</i>	3	4	6		13	2	2	6		10
<i>Тема 8. Аналіз витрат і результатів у процесі прийняття інвестиційних рішень</i>	1	2	4		7	1	1	6		8
<i>Тема 9. Прийняття цінових рішень</i>	2	2	4		8	2	2	6		10
<i>Тема 10. Організація системи контролінгу на підприємстві</i>	1	2	2		5	1	1	4		6
Разом за модулем 2	9	12	22		43	8	8	28		44
Усього за модулями	18	26	44	20	108	16	16	56	20	108

5. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 5.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Перелік тем семінарських занять

Назва теми	Програмні запитання	Питання для дискусій	Кількість годин	Література
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи управління витратами та методи планування поточних витрат				
Тема 1. Теоретичні аспекти управління витратами та прибутком підприємства	Поняття і види витрат. Економічна природа витрат. Ознаки класифікації витрат. Поняття центрів відповідальності. Собівартість продукції. Склад витрат, що включаються до собівартості продукції. Види собівартості продукції. Поняття доходу, критерії визнання доходів. Класифікація доходів. Сутність і види прибутку підприємства. Порядок розрахунку різних видів прибутку. Інформаційне забезпечення управління витратами та прибутком	1. Характеристика ролі прибутку підприємства в умовах ринкової економіки. 2. Аналіз основних положень П(С)БУ 16 "Витрати", П(С)БУ 15 "Доход", НП(С)БУ 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"	1	Основна: [6; 8; 9]. Додаткова: [16; 20]
Тема 2. Характеристика методів обліку витрат	Класифікація систем обліку витрат. Характеристика методів обліку витрат, відомих у вітчизняній та зарубіжній практиці. Сутність та аналітичні можливості системи обліку витрат "директ-костинг". Поопераційний облік витрат, його сутність, переваги, недоліки	1. Аналіз методів обліку витрат, визначення їх переваг та недоліків	1	Основна: [6; 8; 9]. Додаткова: [15; 16; 20]

1	2	3	4	5
<i>Тема 3.</i> Контролінг як система управління витратами та прибутком підприємства	Поняття та сутність контролінгу. Ціль, функції та завдання контролінгу. Концепції контролінгу. Особливості стратегічного та оперативного контролінгу. Диференціація витрат з контролінгу. Вимоги до формування груп витрат. Поняття та розрахунок сум покриття. Запланована та забезпечена сума покриття. Калькулювання собівартості продукції в системі "контролінг"	1. Зв'язок груп витрат з контролінгу з угрупованням поточних витрат за діючою на підприємстві системі обліку витрат. 2. Проаналізувати випадки розрахунку запланованої та забезпеченої суми покриття	1	Основна: [4; 6; 9]. Додаткова: [14; 15; 18]
<i>Тема 4.</i> Планування витрат на виробництво продукції	Нормативний метод планування витрат. Метод планування витрат за техніко-економічними факторами. Параметричний метод планування витрат. Планування витрат за системою "контролінг": складання річного плану за товарним випуском; визначення пріоритетних напрямів розвитку підприємства; розбивка річного плану за кварталами. Загальні принципи укрупненого прогнозування собівартості виробів	1. Порівняти методи планування поточних витрат підприємства та вказати їх переваги та недоліки. 2. Вказати переваги та недоліки планування витрат за системою контролінг	1	Основна: [3; 6; 8]. Додаткова: [17; 20]
<i>Тема 5.</i> Факторний аналіз відхилень як засіб контролю витрат	Методи аналізу відхилень. Фактори, що впливають на обсяг витрат. Розрахунок відхилень прямих матеріальних витрат. Розрахунок відхилень прямих витрат на оплату праці. Аналіз відхилень загально виробничих витрат	1. Проаналізувати вплив зовнішніх факторів на поточні витрати підприємства	1	Основна: [2; 3; 6]. Додаткова: [17; 20]

1	2	3	4	5
Змістовий модуль 2. Управління прибутком та обґрунтування прийняття управлінських рішень				
Тема 6. Управління формуванням прибутку підприємства	Мета та основні завдання управління прибутком. Порядок формування прибутку від операційної діяльності підприємства. Управління прибутком на основі системи "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку". Поняття і сутність операційного левериджу. Властивості операційного левериджу. Механізм управління прибутком підприємства в процесі фінансової діяльності. Оцінювання ефекту фінансового левериджу. Аналіз складових ефекту фінансового левериджу	<p>1. Особливості управління прибутком у процесі операційної діяльності підприємства</p> <p>2. Аналіз впливу складових ефекту фінансового левериджу на загальну його оцінку</p>	1	<p>Основна: [2; 6; 8; 9].</p> <p>Додаткова: [12; 20]</p>
Тема 7. Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства	Цілі та завдання діагностики фінансово-господарського стану підприємства. Мета стратегічної діагностики. Методи стратегічної діагностики: SWOT-аналіз, матричні методи аналізу. Методи оперативної діагностики: ABC-аналіз доходу, прибутку, матеріальних потоків, дебіторської та кредиторської заборгованості; аналіз беззбитковості; аналіз фінансової діяльності підприємства на основі ключових коефіцієнтів; факторний аналіз прибутку та рентабельності; діагностика банкрутства підприємства та ін.	<p>1. Роль діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства у розробленні та обґрунтуванні маркетингових стратегій.</p> <p>2. Переваги та недоліки існуючих методів оперативної та стратегічної діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства</p>	1	<p>Основна: [3; 5; 8; 10].</p> <p>Додаткова: [20; 21]</p>

1	2	3	4	5
<i>Тема 8.</i> Аналіз витрат і результатів у процесі прийняття інвестиційних рішень	Сутність інвестиційних рішень. Статичні методи оцінювання ефективності інвестицій. Динамічні методи оцінювання ефективності інвестицій. Аналіз ризиків. Якісний та кількісний аналіз ризиків. Методи кількісного аналізу ризиків: метод чутливості, метод сценаріїв, метод Монте Карло	1. Умови вибору інвестиційних проектів. 2. Аналіз ризиків в процесі розроблення бізнес-плану інвестиційного проекту	1	Основна: [2; 6, 8]. Додаткова: [14; 21]
<i>Тема 9.</i> Прийняття цінових рішень	Фактори, що впливають на рівень ціни. Витратні методи ціноутворення. Трансферне ціноутворення: цілі та методи трансфертного ціноутворення. Міжнародне трансфертне ціноутворення	1. Обґрунтування трансфертної ціни під час виходу на зовнішні ринки	1	Основна: [6; 9; 11]. Додаткова: [14; 18; 20]
<i>Тема 10.</i> Організація системи контролінгу на підприємстві	Визначення структури контролінгу. Місце служби контролінгу в організаційній структурі підприємства. Види організаційних структур контролінгу на підприємстві, їх переваги та недоліки. Склад служби контролінгу	1. Переваги та недоліки існуючих організаційних систем контролінгу та умови їх застосування	1	Основна: [4; 5]. Додаткова: [14; 15; 18]
Разом годин за модулями			10	

6. Теми практичних занять

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом сформульованих завдань. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань із їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Перелік тем практичних занять

Назва змістовного модулю	Теми практичних занять (за модулями)	Кількість годин	Література
1	2	3	4
<i>Змістовий модуль 1</i> Теоретичні основи управління витратами та методи планування поточних витрат	1. Розподілення непрямих витрат за видами продукції	1	Основна: [6; 8; 9]. Додаткова: [15; 16; 20]
	2. Розподілення витрат на умовно-постійні та умовно-змінні	1	Основна: [6; 8]. Додаткова: [15; 20]
	3. Аналіз беззбитковості діяльності підприємства	2	Основна: [6; 9]. Додаткова: [15; 20]
	4. Групування витрат за системою контролінг	1	Основна: [4; 6; 9]. Додаткова: [14; 15; 18]
	5. Складання калькуляції собівартості продукції в системі контролінг	1	Основна: [4; 6; 9]. Додаткова: [14; 15; 18]
	6. Планування собівартості продукції за системою контролінг	1	Основна: [4; 6; 9]. Додаткова: [15; 18]
	7. Факторний аналіз відхилень фактичних витрат від планових	1	Основна: [2; 3; 6]. Додаткова: [17; 20]

1	2	3	4
Змістовий модуль 2 Управління прибутком та обґрунтування прийняття управлінських рішень	8. Оперативна діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства	2	Основна: [3; 5; 8]. Додаткова: [20; 21]
	9. Стратегічна діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства	1	Основна: [5; 8; 10]. Додаткова: [20; 21]
	10. Оцінювання ефекту операційного левериджу	1	Основна: [2; 6; 8; 9]. Додаткова: [12; 20]
	11. Оцінювання ефекту фінансового левериджу	1	Основна: [2; 6; 8; 9]. Додаткова: [12; 20]
	12. Прийняття цінових рішень	1	Основна: [6; 9; 11]. Додаткова: [14; 18; 20]
	13. Аналіз витрат при прийнятті короткострокових управлінських рішень	1	Основна: [3; 5; 8]. Додаткова: [20; 21]
	14. Обґрунтування інвестиційних рішень	1	Основна: [2; 6; 8]. Додаткова: [14; 21]
Разом годин за модулями		16	

6.1. Приклади типових практичних завдань за темами

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи управління витратами та методи планування поточних витрат

Тема 2. Характеристика методів обліку витрат

Рівень 1.

Мета завдання: освоїти методику розрахунку точки беззбитковості для підприємства в натуральному виразі.

Вихідні дані: ціна виробу (з ПДВ) – 60 грн/од.; умовно-змінні – 35 грн/од.; умовно-постійні за період – 100 тис. грн. Побудувати графік беззбитковості.

Рівень 2.

Мета завдання: визначити стратегію постачання підприємства комплектуючими виробами (виробляти на підприємстві чи купувати у постачальника).

Підприємство випускає наукомістку продукцію, виробництво якої вимагає комплектуючих виробів. Можна купити ці комплектуючі в постачальника за ціною 50 грн за одиницю або виготовляти їх у себе на підприємстві. Умовно-змінні витрати підприємства складають 43 грн у розрахунку на одиницю комплектуючих. Умовно-постійні – 64 500 грн на рік.

Рівень 3.

Мета завдання: обґрунтування вибору більш доцільного способу виробництва продукції (трудомісткого чи капіталомісткого).

Компанія планує розпочати виробництво нової продукції, яка може виготовлятися як капіталомістким, так і трудомістким способом, що не впливає на якість продукції.

У табл. 6.2 наведені дані щодо виробничих витрат за способами виробництва.

Таблиця 6.2

Виробничі витрати за способами виробництва

Виробничі витрати	Капіталомісткий спосіб	Трудомісткий спосіб
Прямі матеріальні витрати, грн/од.	5,0	5,6
Прямі трудові витрати, грн/од.	6,0	7,2
Умовно-змінні загальновиробничі витрати, грн/од.	3,0	4,8
Умовно-постійні загальновиробничі витрати, тис. грн за рік	2 440	1 320

Маркетинговий відділ підприємства рекомендує встановити ціну реалізації 30 грн за одиницю продукції.

Адміністративні витрати за рік складуть 200 тис. грн, умовно-постійні витрати на збут за рік – 300 тис. грн, умовно-змінні витрати на збут – 2 грн на одиницю продукції.

Результати рішення завдання подати графічно.

Змістовий модуль 2

Управління прибутком та обґрунтування прийняття управлінських рішень

Тема 8. Аналіз витрат і результатів у процесі прийняття інвестиційних рішень

Рівень 1.

Мета: освоїти методику приведення капітальних вкладень на початок і кінець термінів освоєння нової техніки.

На підставі даних табл. 6.3 визначити сумарні капітальні вкладення, приведені з урахуванням чинника часу до моменту початку і закінчення розроблення нової техніки.

Таблиця 6.3

Розподілення капітальних вкладень у нову техніку за роками

Етапи розроблення нової техніки	Номер року	Капітальні вкладення, тис. грн
Науково-дослідні роботи	1	50
	2	70
	3	90
Дослідницько-конструкторські роботи	4	150
	5	190
Освоєння нової техніки	6	200
	7	400

Нормативний коефіцієнт приведення різночасних витрат і результатів прийняти на рівні 0,15.

Тема 9. Прийняття цінових рішень

Рівень 2.

Мета завдання: освоїти витратні методи визначення ціни виробу.

Розрахувати ціну виробу, використовуючи наступні витратні методи ціноутворення:

метод ціноутворення на основі змінних витрат;

метод ціноутворення на основі валового прибутку;

метод ціноутворення на основі рентабельності продажів;

метод ціноутворення на основі рентабельності активів.

Підприємство збирає автомобільні двигуни з деталей, що купуються у іншого підприємства. Сумарні витрати на виробництво 14 750 двигунів і витрати на один двигун наведено в табл. 6.4.

У поточному періоді не очікується зміни витрат на одиницю продукції. Очікувана величина прибутку від реалізації продукції складає 111 500 тис. грн. Загальна вартість активів підприємства складає 921 875 тис. грн. Очікувана рентабельність активів – 12 %.

Таблиця 6.4

Дані про витрати на виробництво двигунів, тис. грн

Показники	Витрати на один двигун	Сумарні витрати
Умовно-змінні виробничі витрати:	13,5	99 125
Прямі матеріальні витрати	6,0	88 500
Прямі трудові витрати	4,5	66 375
Умовно-змінні загальновиробничі витрати	3,0	44 250
Умовно-постійні загальновиробничі витрати	10,5	154 875
Адміністративні витрати	1,5	22 125
Витрати на збут	7,5	110 625

Тема 6. Управління формуванням прибутку підприємства

Рівень 3.

Мета завдання: освоїти методику управління прибутком підприємства в процесі операційної діяльності.

Проаналізувати ефект операційного левериджу двох підприємств, використовуючи дані, подані в табл. 6.5.

Таблиця 6.5

Вихідні дані для аналізу ефекту операційного левериджу

Показник	Значення показника	
	Підприємство А	Підприємство Б
Ціна реалізації з ПДВ, грн/шт.	66	66
Умовно-змінні витрати, грн/шт.	30	40
Умовно-постійні витрати на річний випуск, тис грн	500	200

У планованому періоді обсяг реалізації продукції збільшується на 10 %. Об'єм реалізації звітного періоду складає 50 тис. штук.

7. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Мета СРС – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів денної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 60 % (64 години) від загального обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (108 годин). У ході самостійної роботи студент має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної професійної підготовки. СРС містить: опрацювання лекційного матеріалу; опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни; підготовку до практичних, семінарських занять; підготовку до виступу на семінарських заняттях; поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань; виконання індивідуальних завдань (вирішення розрахункових індивідуальних та комплексних завдань) за вивченою темою; написання есе за заданою проблематикою; пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; контрольну перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт та інших форм поточного контролю; підготовку до модульного контролю (колоквіуму).

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною економічною літературою, нормативними актами з питань державного регулювання економіки, статистичними матеріалами. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з навчальної дисципліни, наведені в табл. 7.1.

Форма контролю – есе/доповіді та презентація.

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання (за модулями та темами)	Рекомендована література
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи управління витратами та методи планування поточних витрат		
Тема 1. Теоретичні аспекти управління витратами та прибутком підприємства	1. Облікова політика підприємства щодо витрат та прибутку	Основна: [6; 8; 9]. Додаткова: [16; 20]
	2. Оподаткування прибутку підприємства	
Тема 2. Характеристика методів обліку витрат	1. Сучасні методи обліку витрат, що використовуються на зарубіжних підприємствах	Основна: [6; 8; 9]. Додаткова: [15; 16; 20]
	2. Методи обліку вибуття запасів	
Тема 4. Планування витрат на виробництво продукції	1. Переваги та недоліки існуючих методів планування витрат на виробництво продукції	Основна: [3; 6; 8]. Додаткова: [17; 20]
	2. Приклади застосування параметричного методу планування витрат	
Змістовий модуль 2. Управління прибутком та обґрунтування прийняття управлінських рішень		
Тема 7. Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства	1. Методика аналізу фінансового стану підприємства	Основна: [3; 5; 8; 10]. Додаткова: [20; 21]
	2. Методи діагностики банкрутства підприємства	
Тема 9. Прийняття цінових рішень	1. Витратні методи ціноутворення	Основна: [6; 9; 11]. Додаткова: [14; 18; 20]
	2. Законодавство України щодо регулювання цін та тарифів	
Тема 10. Організація системи контролінгу на підприємстві	1. Практика впровадження організаційної служби контролінгу на вітчизняних та зарубіжних підприємствах	Основна: [6; 9; 11]. Додаткова: [14; 18; 20]

7.1. Індивідуальне розрахункове завдання

Підготовка індивідуального розрахункового завдання (далі – ІРЗ) передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій; розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження та експерименту, пов'язаних з темою СІЗ.

Індивідуальне розрахункове завдання виконується самостійно при консультуванні викладачем протягом вивчення дисципліни у відповідності до графіка навчального процесу.

ІРЗ припускає наявність наступних елементів наукового дослідження: практичної значущості; комплексного системного підходу до вирішення завдань дослідження; теоретичного використання передової сучасної методології і наукових розробок; наявність елементів творчості.

Практична значущість ІРЗ полягає в обґрунтуванні реальності її результатів для потреб практики.

Реальною вважається робота, яка виконана відповідно до наявних проблем підприємства, на основі його реальних даних за низку років, і результати якої повністю або частково можуть бути впроваджені в практику діяльності підприємства або аналогічних об'єктів.

Комплексний системний підхід до розкриття теми роботи полягає в тому, що предмет дослідження розглядається під різними точками зору – з позицій теоретичної бази і практичних напрацювань, умов його реалізації на підприємстві, аналізу, обґрунтування шляхів удосконалення тощо – в тісному взаємозв'язку та єдиній логіці викладу.

Застосування сучасної методології полягає в тому, що при виконанні аналізу стратегічних позицій підприємства й обґрунтуванні шляхів удосконалення окремих аспектів предмета та об'єкта дослідження, студент повинен використовувати відомості про новітні досягнення в техніці і технологіях дослідження, застосовувати різноманітні методи й засоби досліджень комерційної діяльності, підходи до визначення та обґрунтування вибору критеріїв і показників діяльності комерційно-посередницьких підприємств .

У процесі виконання ІРЗ, разом з теоретичними знаннями і практичними навичками за фахом, студент повинен продемонструвати здібності до дослідної роботи та вміння творчо мислити, навчитися вирішувати прикладні актуальні задачі.

Тема ІРЗ "Планування собівартості продукції по системі "контролінг".

Мета роботи: розробка плану собівартості продукції по підприємству в цілому та в розрізі окремих видів продукції, вибір пріоритетного напрямку діяльності підприємства.

Об'єктом ІРЗ є процеси господарської діяльності підприємства з напрямку планування собівартості продукції.

Предмет ІРЗ – сукупність теоретико-методичних підходів до планування собівартості продукції.

Індивідуальне завдання виконується студентом самостійно за консультування з викладачем протягом вивчення дисципліни відповідно до графіка навчального процесу.

Індивідуальне завдання видається викладачем на початку семестру, протягом якого вивчається дисципліна. Студент має надати ІРЗ для перевірки наприкінці семестру, але не пізніше терміну проведення підсумкового модульного контролю. Бали за виконання ІРЗ враховуються під час виставлення загальної оцінки з дисципліни.

Вимоги до оформлення. Формат аркуша – А4. Поля: ліве – 30 мм; праве, верхнє та нижнє – 20 мм. Шрифт Arial, розмір шрифту для основного тексту – кг 14. Міжрядковий інтервал – множник 1,3. Не дозволяються виділення в тексті курсивом та підкреслення.

Обсяг ІРЗ повинен становити у друкованому варіанті 20 – 25 сторінок.

Кожен розділ розпочинають з нової сторінки. Назви розділів оформляються великими літерами по центру сторінки. Сторінки нумеруються у правому верхньому куту. На титульному аркуші номер сторінки не ставиться.

Вимоги до змісту. Індивідуальне розрахункове завдання повинне складатися з таких елементів, як:

- титульна сторінка;
- зміст;
- вступ (1 сторінка);
- основна частина (18 – 23 сторінки);
- висновок (1 сторінка);
- список використаної літератури;
- додатки (за необхідності).

Вступ повинен відображати наступні елементи: актуальність теми, проблемне поле теми, мету дослідження, об'єкт, предмет, завдання, базу та методи дослідження.

Основна частина містить три розділи.

Перший розділ містить розробку плану по собівартості продукції по системі контролінг в цілому по підприємству і поквартальну розбивку річного плану.

У другому розділі план по собівартості складається у розрізі окремих видів продукції та обґрунтовується вибір пріоритетного для підприємства напрямку діяльності (видів продукції).

Третій розділ містить аналіз беззбитковості діяльності підприємства у поточному та плановому періодах.

Висновки. Містять перелік пропозицій і рекомендацій та практичні результати одержані в ІРЗ, висновки щодо практичного використання здобутих результатів.

Список використаної літератури слід розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання".

Додатки можуть бути включені за необхідності. У разі наявності кількох додатків оформляється окрема сторінка "ДОДАТКИ", номер якої є останнім, що включається до обсягу ІРЗ. Кожен додаток починають із нової сторінки. Відповідно до вимог, додаток називають у такий спосіб: "Додаток А", "Додаток Б" і т. д. за алфавітом, за винятком букв Г, Г', Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ, при цьому написи "Додаток...", "Продовження додатка..." та "Закінчення додатка..." пишуться малими літерами з першої великої і вирівнюються по правому краю сторінки. Допускається розподіл додатків на розділи типу "Додаток А.3". Ілюстрації, таблиці, формули нумерують відповідно до назви додатка, наприклад "рис. А.3".

7.2. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте сутність господарських рішень та їх місце в процесі управління на рівні підприємства.
2. Хто є суб'єктом управління та прийняття господарських рішень?
3. Охарактеризуйте учасників розроблення та прийняття господарських рішень.
4. Визначте та охарактеризуйте види господарських рішень за різними класифікаційними ознаками.
5. Які існують вимоги до господарських рішень та умови їх досягнення?
6. Охарактеризуйте основні форми вираження та реалізації господарських рішень.
7. Які показники якості прийняття
8. Перелічіть склад операційних витрат підприємства.
9. Які витрати включаються в собівартість реалізованої продукції відповідно до П(С)БУ 16 "Витрати"?
10. Вкажіть види доходів підприємства.
11. Які види прибутку визначаються на підприємстві при складанні звіту про фінансові результати?
12. Як визначається валовий прибуток?

13. Як розраховується фінансовий результат звичайної діяльності?
14. У чому полягає сутність системи обліку витрат direct-costing?
15. Укажіть на переваги та недоліки системи обліку витрат "direct-costing".
16. Розкрийте методика аналізу умовно-змінних витрат у системі direct-costing.
17. Які переваги і недоліки системи обліку витрат по повній собівартості?
18. У чому полягає сутність поопераційного обліку витрат?
19. Як визначається обсяг випуску продукції в крапці беззбиткової діяльності підприємства?
20. Перелічіть аналітичні можливості системи обліку витрат direct-costing.
21. Розкрийте сутність системи "контролінг".
22. Назвіть групи витрат з контролінгу. Розкрийте склад кожної групи витрат.
23. Дайте поняття суми покриття.
24. Укажіть переваги та недоліки нормативного методу планування витрат.
25. У чому полягає сутність пофакторного методу планування витрат?
26. Розкрийте етапи річного планування по контролінгу.
27. За яким критерієм визначається пріоритетний напрямок розвитку підприємства?
28. У чому полягає сутність укрупненого методу прогнозування собівартості продукції?
29. Як групуються витрати за ступенем схильності впливу зовнішніх факторів?
30. Які фактори впливають на відхилення фактичних перемінних витрат від планових?
31. Вкажіть, які фактори впливають на відхилення прямих матеріальних витрат.
32. Яким чином виконується аналіз відхилень за прямими витратами на оплату праці?
33. Які завдання покликана вирішувати система управління прибутком?
34. Розкрийте сутність системи управління прибутком підприємства "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку".
35. Поясніть сутність операційного левериджу.

36. У чому полягає сутність механізму фінансового левериджу.
37. Назвіть складові ефекту фінансового левериджу і поясніть вплив кожної складової на рівень фінансового левериджу.
38. Перелічіть методи стратегічної діагностики фінансово-господарського стану підприємства.
39. Які показники використовуються для прогнозування банкрутства підприємства?
40. У чому складається сутність інвестиційних рішень.
41. Перелічіть статистичні методи оцінювання ефективності інвестицій. Укажіть їхні переваги та недоліки.
42. Який метод оцінювання ефективності інвестицій застосовується під час порівняння інвестиційних проектів з різною тривалістю життєвого циклу?
43. Що показує внутрішня норма рентабельності інвестиційного проекту?
44. За якими напрямками проводиться якісний аналіз ефективності інвестицій?
45. Перелічіть найбільш розповсюджені методи аналізу ризиків. У чому полягає сутність кожного з них?
46. У чому полягає сутність методу ціноутворення на основі змінних витрат?
47. Перелічіть недоліки ціноутворення за методом рентабельності продажів.
48. Укажіть функції трансфертних цін.
49. Назвіть методи визначення трансфертних цін.
50. Які вимоги необхідно враховувати під час створення служби контролінгу на підприємстві?
51. У чому полягають переваги та недоліки організації контролінгової діяльності на підприємстві у формі спеціально створеної тимчасової групи?
52. Які фактори впливають на вибір форми контролінгової діяльності на підприємстві?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять,

консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль, тощо.

Формами організації індивідуально-консультаційної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації: індивідуальні (запитання – відповідь), групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

б) за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації індивідуальні та групові;

в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:

індивідуальне здавання виконаних робіт.

9. Методи навчання

Під час викладання навчальної дисципліни "Управління витратами та прибутком" для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких навчальних технологій, як: проблемні лекції; семінари-дискусії; мозкові атаки; кейс-метод; ділові та рольові ігри; презентації; банки візуального супроводження (табл. 9.1).

Таблиця 9.1

Використання навчальних технологій для активізації процесу навчання

Методики активізації процесу навчання	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Проблемні лекції направлено на розвиток логічного мислення студентів, коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються	Проблемна лекція з питання: "Проблеми використання сучасних систем обліку витрат на вітчизняних підприємствах" (за темою 2). Проблемна лекція з питання: "Проблеми постановки управлінського обліку на підприємстві" (за темою 3). Проблемна лекція з питання: "Організація служби контролінгу на вітчизняних підприємствах" (за темою 10)

1	2
<p>Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити якомога більшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію</p>	<p>Мозкова атака щодо визначення стратегії розвитку підприємства (практичне заняття за темою 7). Мозкова атака щодо вибору інвестиційних проектів (практичне заняття за темою 8). Мозкова атака щодо визначення максимальної величини прибутку на підприємстві (практичне заняття за темою 6)</p>
<p>Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу</p>	<p>Виробнича ситуація "Обґрунтування доцільності збільшення витрат на маркетинг" (практичне заняття за темою 6). Проблемна ситуація "Обґрунтування додаткового замовлення" (практичне заняття за темою 7). Управлінська ситуація "Обґрунтування вибору стратегії постачання комплектуючих виробів" (практичне заняття за темою 7)</p>
<p>Рольові ігри – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації, або прийняття управлінських рішень у ролі безпосередніх учасників подій, за правилами, які вже розроблено або виробляються самими учасниками; реалізується через самостійне вирішення студентами поставленої проблеми</p>	<p>Комплексне практичне заняття у вигляді ділової гри "Стратегічна діагностика діяльності підприємства". Вхідні дані – інформація, отримана під час проходження практики на підприємствах, та з інших джерел, а також додаткова інформація, надана викладачем. Вихідні дані – засноване на комплексній оцінці стану підприємства управлінське рішення (розроблене кожною групою) у вигляді проекту наказу, що затверджує програму дій, план конкретних заходів, відповідальних осіб і терміни реалізації заходів для виходу підприємства з кризової ситуації. Технологія проведення ділової гри: 1) визначення цілей розвитку і критеріїв їх досягнення; 2) аналіз сильних і слабких сторін підприємства торгівлі; 3) загальна діагностика стану і тенденцій; 4) аналіз проблемного поля і виділення ключових проблем; 5) формування шляхів і проектів рішення проблеми; 6) оцінка інноваційного потенціалу; 7) виділення пріоритетних напрямків діяльності; 8) прогноз, аналіз і оцінка варіантів реформування підприємства; 9) розробка програми реформування</p>

1	2
Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації нових товарів і послуг	Презентація індивідуального науково-дослідного завдання "Планування собівартості продукції підприємства по системі контролінг"
Банки візуального супроводження сприяють активізації творчого сприйняття змісту дисципліни за допомогою наочності	Використовуються для подання лекційного матеріалу за усіма темами навчальної дисципліни

10. Методи контролю

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

активна робота на лекційних заняттях;

активна участь у виконанні практичних завдань;

активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;

захист індивідуального та комплексного розрахункового завдання;

перевірка есе за заданою тематикою;

проведення поточного тестування;

проведення письмової контрольної роботи;

експрес-опитування;

проведення диктанту за лекційним матеріалом.

Модульний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться у формі колоквиуму. **Колоквиум** – це форма перевірки й оцінювання знань студентів у системі освіти у вищих навчальних закладах. Проводиться як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача.

Підсумковий/семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за накопичувальною 100-бальною системою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;

ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

арифметична правильність виконання індивідуального розрахункового завдання.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. При оцінюванні індивідуальних завдань увага також

приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Поточний тестовий контроль проводиться 2 рази за семестр. Тест включає запитання одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни.

Письмова контрольна робота проводиться 2 рази за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання есе є:

здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань;

вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання;

застосування аналітичних підходів;

якість і чіткість викладення міркувань;

логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;

самостійність виконання роботи;

грамотність подачі матеріалу;

використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ;

оформлення роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення заліку.

Студент **не може отримати залік**, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі

не досягла 60 балів. Після екзаменаційної сесії декан факультету видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У встановлений термін студент добирає залікові бали.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60.

У випадку отримання менше 60 балів студент обов'язково здає залік після закінчення екзаменаційної сесії у встановлений деканом факультету термін, але не пізніше двох тижнів після початку семестру. У випадку повторного отримання менше 60 балів декан факультету призначає комісію у складі трьох викладачів на чолі із завідувачем кафедри та визначає термін перескладання заліку, після чого приймається рішення відповідно до чинного законодавства: "зараховано" – студент продовжує навчання за графіком навчального процесу, а якщо "не зараховано", тоді декан факультету пропонує студенту повторне вивчення навчальної дисципліни протягом наступного навчального періоду самостійно.

Зразок модульного завдання

Теоретична частина

1. Сутність системи "контролінг"
2. Аналітичні можливості системи обліку витрат "директ-костинг".

Практична частина

3. Проаналізувати беззбитковість діяльності підприємства. Побудувати графік беззбитковості діяльності.
4. Обґрунтувати управлінське рішення відносно збільшення витрат на рекламу.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Система оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей студентів денної форми навчання наведена в табл. 11.1.

Система оцінювання рівня сформованості компетентності

Професійні компетентності	Навчальний тиждень	Години	Форми навчання	Рівень сформованості компетентностей				
				Форми контролю	Макс. бал			
1	2	3	4	5	6			
Компетентності щодо планування витрат, формування собівартості продукції	Змістовий модуль 1. Теоретичні основи управління витратами та методи планування поточних витрат				34,5			
	Вміння щодо калькулювання собівартості продукції, розрахунку доходу та визначення видів прибутку на підприємстві	1	Ауд.	2	Лекція	Тема 1. Теоретичні аспекти управління витратами та прибутком підприємства	Робота на лекції	1
		2	Ауд.	2	Практичне (семінарське) заняття	Обговорення питань з класифікації витрат та доходів підприємства, розрахунок видів прибутку підприємства та формування собівартості продукції	Активна участь в обговоренні питань	1,0
			СРС	3	Підготовка до практичних занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	0,5
	Здатність використовувати на практиці різні методи обліку витрат на виробництво та реалізацію продукції	3	Ауд.	2	Лекція	Тема 2. Характеристика методів обліку витрат	Робота на лекції	1
		4	Ауд.	2	Практичне заняття	Аналітичні можливості системи директ-костинг	Активна участь у виконанні практичних завдань	1
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та аналіз літературних джерел та законодавчих актів за заданою тематикою	Перевірка домашніх завдань	1
		5	Ауд.	2	Лекція	Тема 3. Контролінг як система управління витратами та прибутком підприємства	Робота на лекції. Поточна контрольна робота	1
	Здатність щодо планування та аналізу витрат на виробництво продукції	6	Ауд.	2	Практичне заняття	Диференціація витрат по контролінгу Поточна контрольна робота	Активна участь у виконанні практичних завдань. Виконання контрольної роботи	1,0 5,0
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, виконання практичних завдань	Перевірка домашніх завдань	1,0

1		2	3		4		5	6		
Компетентності щодо планування витрат, формування собівартості продукції		7	Ауд.	2	Лекція	Тема 4. Планування витрат на виробництво продукції	Робота на лекції	1		
			Ауд.	2	Практичне заняття	Виконання завдань з теми 4	Активна робота на занятті	1		
			СРС	3	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до колоквиуму	Перевірка домашніх завдань	1,0		
		8	Ауд.	2	Практичне заняття	Планування собівартості продукції за системою контролінг	Активна участь у виконанні практичних робіт	1,0		
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, виконання практичних завдань щодо визначення пріоритетних напрямків діяльності підприємства	Перевірка домашніх завдань	1,0		
		9	Ауд.	2	Лекція	Тема 5. Факторний аналіз відхилень як засіб контролю витрат	Робота на лекції	1		
			Ауд.	2	Практичне заняття	Виконання завдань з теми 5. Колоквиум за змістовим модулем 1	Активна робота на практичному занятті	1 13		
			СРС	3	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, виконання практичного завдання з теми	Перевірка домашніх завдань	1,0		
		Змістовий модуль 2. Управління прибутком та обґрунтування прийняття управлінських рішень								65,5
		Компетентності щодо обґрунтування та прийняття управлінських рішень	Вміння управляти прибутком підприємства в процесі оперативної та фінансової діяльності	10	Ауд.	2	Практичне заняття	Виконання завдань щодо управління прибутком на основі системи "взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації й прибутку" Управління прибутком підприємства в процесі фінансової діяльності	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,0
					СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, виконання практичних завдань щодо визначення ефекту операційного левериджу	Перевірка домашніх завдань	1,0

1	2	3	4		5	6	
Здатність управління прибутком підприємства та діагностики його фінансово-господарської діяльності	11	Ауд.	2	Лекція	Тема 6. Управління формуванням прибутку підприємства	Робота на лекції	1
		Ауд.	3	Практичне заняття	Виконання завдань з теми 6	Активна робота на занятті	1
		СРС	3	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, виконання практичних завдань щодо визначення ефекту фінансового левериджу	Перевірка домашніх завдань	1,0
	12	Ауд.	2	Практичне заняття	Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства з використанням оперативних методів	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,0
		СРС	3	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Виконання практичних завдань щодо діагностики банкрутства підприємства	Перевірка домашніх завдань	1,0
	13	Ауд.	2	Лекція	Тема 7. Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства	Робота на лекції	1
		Ауд.	2	Практичне заняття	Виконання завдань з теми 7	Активна робота на практиці	1
		СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою	Перевірка домашнього завдання	1,0
	14	Ауд.	2	Практичне заняття	Виконання завдань щодо стратегічної діагностики діяльності підприємства. Поточна контрольна робота	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,0 5,0
		СРС	3	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Складання матриці SWOT-аналізу. Підготовка до контрольної роботи	Перевірка домашніх завдань	1,0

Закінчення табл. 11.1

1		2	3		4		5	6	
Компетентності щодо обґрунтування та прийняття управлінських рішень	Здатність обґрунтовувати управлінські рішення з інвестицій та цін	15	Ауд.	2	Лекція	Тема 8. Аналіз витрат і результатів у процесі прийняття інвестиційних рішень	Робота на лекції	1	
			Ауд.	2	Практичне заняття	Виконання завдань з теми 8	Активна робота на занятті	1	
			СРС	3	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою, виконання завдання з оцінки ефективності інвестицій. Перевірка есе	Перевірка домашніх завдань	1,0 5	
		16	Ауд.	2	Практичне заняття	Виконання завдань з обґрунтування цін	Активна участь у виконанні практичних завдань	1,0	
			СРС	4	Підготовка до занять	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; виконання завдань щодо розрахунку цін на продукцію підприємства. Презентація. Захист індивідуального завдання	Перевірка домашніх завдань Перевірка індивідуальних завдань	0,5 5 20	
	Обґрунтування вибору організаційної структури служби контролінгу	17	Ауд.	2	Лекція	Тема 9. Прийняття цінових рішень. Тема 10. Організація системи контролінга на підприємстві. Колоквіум за змістовим модулем 2	Робота на лекції	1 13,0	
			СРС	4	Підготовка до занять	Підготовка до колоквіуму			
	Загальна кількість годин з дисципліни			108	Загальна максимальна кількість балів з дисципліни				100

Розподіл балів у межах тем змістових модулів наведено в табл. 11.2.

Розподіл балів за формами та методами навчання

Теми змістового модуля		лекції	практичні	ДЗ	есе	ІНДЗ	презентація	поточні КР	колоквиум	Σ
ЗМ 1	Тема 1. Теоретичні аспекти управління витратами та прибутком підприємства	1,0	1	1					13	39
	Тема 2. Характеристика методів обліку витрат	1,0	1	1						
	Тема 3. Контролінг як система управління витратами та прибутком підприємства	1	2	1						
	Тема 4. Планування витрат на виробництво продукції	1	2	2				5		
	Тема 5. Факторний аналіз відхилень як засіб контролю витрат	1	1	1						
ЗМ 2	Тема 6. Управління формуванням прибутком підприємства	1	1	1					13	41
	Тема 7. Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства	1,5	2	2				5		
	Тема 8. Аналіз витрат та результатів у процесі прийняття інвестиційних рішень	0,5	1	1	5					
	Тема 9. Прийняття цінових рішень	0,5	1	1			5			
	Тема 10. Організація системи контролінга на підприємстві	0,5	1	1						
Захист індивідуального завдання						20				20
Σ		9	13	12	5	20	5	10	26	100

Максимальну кількість балів, яку може накопичити студент протягом тижня за формами та методами навчання, наведено в табл. 11.3.

Таблиця 11.3

Максимальний бал на тиждень

Теми змістового модуля		лекції	практичні	ДЗ	есе	ІЗ	презентація	поточні КР	колоквіум	Σ
ЗМ 1	Тема 1. Теоретичні аспекти управління витратами та прибутком підприємства	1 тиждень	1							1
		2 тиждень		1	0,5					1,5
	Тема 2. Характеристика методів обліку витрат	3 тиждень	1							1
		4 тиждень		1	1					2,0
	Тема 3. Контролінг як система управління витратами та прибутком підприємства	5 тиждень	1							1
	Тема 4. Планування витрат на виробництво продукції	6 тиждень		1	1				5	7
		7 тиждень	1	1	1					3
		8 тиждень		1	1					2
	Тема 5. Факторний аналіз відхилень як засіб контролю витрат	9 тиждень	1	1	1				13	16
ЗМ 2	Тема 6. Управління формуванням прибутком підприємства	10 тиждень		1	1					2
		11 тиждень	1	1	1					3
	Тема 7. Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства	12 тиждень		1	1					2
		13 тиждень	1	1	1					3
		14 тиждень		1	1				5	7
	Тема 8. Аналіз витрат та результатів у процесі прийняття інвестиційних рішень	15 тиждень	1	1	1	5				8
	Тема 9. Прийняття цінових рішень	16 тиждень		1	0,5		20	5		26,5
	Тема 10. Організація системи контролінга на підприємстві	17 тиждень	1						13	14
Σ		9	13	12	5	20	5	10	26	100

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 11.4).

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та іншої академічної документації.

Таблиця 11.4

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

12. Рекомендована література

12.1. Основна

1. Господарський кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – С. 303–458.
2. Грещак М. Г. Управління витратами : навч. посіб. / за заг. ред. Грещака М. Г. – К. : КНЕУ, 2008. – 264 с.
3. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посіб. / І. Є. Давидович. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
4. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет / К. Друри. – М. : Аудит, 1994. – 220 с.
5. Касьянова Г. Управленческий учет по формуле "3 в одном" / Г. Касьянова. – М. : Статус-кво, 1999. – 328 с.

6. Іванюта П. В. Управління ресурсами та витратами : навч. посіб. / П. В. Іванюта, О. П. Лугівська ; за ред. д.е.н., проф. Іванюти С. М. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 320 с.
7. Манн Р. Контроллинг для начинающих. Система управления прибылью / Р. Манн, Э. Майер. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 301 с.
8. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку: нормативна база. – Х. : Курсор, 2000. – 102 с.
9. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 3. – С. 1064.
10. Пономаренко В. С. Прийняття управлінських рішень на підприємстві: процесний підхід : наукове видання / В. С. Пономаренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 238 с.
11. Про ціни і ціноутворення : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 19–20. – Ст. 190.

12.2. Додаткова

12. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1998. – 554 с.
13. Бородкин А. С. Нормативный учет и себестоимость промышленной продукции / А. С. Бородкин, Н. А. Топоров. – К. : Техника, 1992. – 142 с.
14. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Е. А. Ананькина, С. В. Данилочкин, Н. Г. Данилочкина и др. ; под ред. Н. Г. Данилочкиной. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 279 с.
15. Контроллинг как инструмент управления предприятием / под ред. Н. Г. Данилочкиной. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 297 с.
16. Котляров С. А. Управление затратами / С. А. Котляров. – СПб. : Питер, 2001. – 160 с.
17. Ковтун С. Бюджетування на сучасному підприємстві, або Як ефективно управляти фінансами / С. Ковтун. – Х. : Фактор, 2005. – 336 с.
18. Портна О. В. Контролінг : навч. посіб. / О. В. Портна. – Львів : Вид. "Магнолія 2006", 2008. – 240 с.
19. Скоун Т. Управленческий учет / Т. Скоун ; пер. с англ. / под ред. Н. Д. Эриашвили. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 180 с.
20. Управленческий учет : учеб. пособ. / под ред. А. Д. Шеремета. – М. : ИД ФБК-ПРЕСС, 2000. – 512 с.

21. Шанк Д. Стратегическое управление затратами / Д. Шанк. – СПб. : Бизнес Микро, 1999. – 228 с.

12.3. Інформаційні ресурси

22. Алданиязов К. Н. Управленческий учет и анализ : учеб. пособ. / К. Н. Алданиязов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://enu.kz/repository/history/Aldaniazov.pdf>.

23. Боровков П. Внедрение управленческого учета на предприятии [Электронный ресурс] / П. Боровиков. – Режим доступа : <http://www.intalev.ua/library/articles/article.php?ID=5508>.

24. Сірік І. П. Методичні підходи до обґрунтування управлінських рішень [Електронний ресурс] / І. П. Сірік // Ефективна економіка. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>

25. Статистика України : науковий журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

26. Статистична звітність емітентів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smida.gov.ua/db/emitent.

27. Харитонов Н. А. Контроллинг как инструмент управления организацией [Электронный ресурс] / Н. А. Харитонов, Д. С. Медведева. – Режим доступа : <http://www.nauteh.ru/index.php/conference-cnf-2012-02/87-a>.

28. Экономика и управление на предприятиях : научно-образовательный портал. – Режим доступа : www.eur.ru.

12.4. Методичне забезпечення

29. Притыченко Т. И. Управление затратами и прибылью: конспект лекций / Т. И. Притыченко. – Х. : ХНЭУ, 2002. – 136 с.

30. Притыченко Т. І. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань з навчальної дисципліни "Управління витратами та прибутком" для студентів напряму підготовки "Маркетинг" денної форми навчання / Т. І. Притыченко, І. С. Лях. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 36 с.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни "Управління витратами та прибутком" за Національною рамкою кваліфікацій України

44

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Теоретичні аспекти управління витратами та прибутком підприємства					
Вміння калькулювання собівартості продукції, розрахунку доходу та визначення видів прибутку на підприємстві	Сутність поняття витрат та їх класифікація. Види витрат за видами економічної діяльності, види доходу та прибутку	Знання складу витрат, критеріїв їх визнання та класифікації, баз розподілення непрямих витрат за видами продукції, визначення доходу та критеріїв їх визнання, порядок обчислення прибутку на підприємстві	Розподіляти витрати за їх об'єктами, розраховувати виробничу та повну собівартість продукції підприємства, розраховувати прибуток за видами діяльності	Ефективно формувати внутрішні комунікації щодо обліку витрат, доходів та прибутку	Відповідальність за точну ідентифікацію складу витрат та доходу на підприємстві; розрахунок прибутку в податковому та бухгалтерському обліку
Тема 2. Характеристика методів обліку витрат					
Здатність використовувати на практиці різні методи обліку витрат на виробництво та реалізацію продукції	Основні методи обліку витрат, їх особливості та умови застосування	Знання технології використання існуючих методів обліку витрат на підприємстві	Застосовувати методи обліку витрат в практичній діяльності підприємства для ефективного управління ними	Презентувати аналітичні можливості існуючих методів обліку витрат	Відповідальність за коректність використання існуючих методів обліку витрат на виробництво та реалізацію продукції

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Контролінг як система управління витратами та прибутком підприємства					
Здатність реалізації контролінгу на підприємстві	Поняття та сутність контролінгу як системи обліку витрат, диференціація витрат по контролінгу	Знання методичних основ контролінгу як системи управління витратами та прибутком підприємства	Використовувати контролінг на підприємстві з метою управління поточними витратами та прибутком	Комунікувати з економічними підрозділами підприємства з метою постановки контролінгу на підприємстві	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення з управління витратами в системі контролінгу
Тема 4. Планування витрат на виробництво продукції					
Здатність щодо планування витрат на виробництво продукції різними методами	Сутність існуючих методів щодо планування витрат на виробництво та реалізацію продукції, їх переваги та недоліки	Знання методичних основ планування витрат на виробництво та реалізацію продукції	Планувати витрати на виробництво продукції з використанням існуючих методів	Ефективно формувати комунікаційну стратегію	Приймати ефективні управлінські рішення щодо планування витрат на виробництво та реалізацію продукції
Тема 5. Факторний аналіз відхилень як засіб контролю витрат					
Здатність проводити моніторинг витрат на виробництво та реалізацію продукції	Сутність та напрямки факторного аналізу відхилень	Знання методичних основ факторного аналізу відхилень	Проводити факторний аналіз відхилень в межах складових собівартості продукції підприємства	Формувати комунікації з підрозділами підприємства щодо усунення негативних відхилень в витратах на виробництво та реалізацію продукції	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення щодо зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції
Тема 6. Управління формуванням прибутку підприємства					
Здатність управління прибутком на підприємстві в процесі оперативної та фінансової діяльності	Поняття та сутність оперативного та фінансового левелінгу, їх властивості	Знання методичних основ управління прибутком підприємства	Визначати ефект оперативного та фінансового левелінгу, розробляти заходи з підвищення прибутковості підприємства	Здатність до групової взаємодії в процесі управління прибутком підприємства	Приймати рішення щодо підвищення прибутковості підприємства

1	2	3	4	5	6
Тема 7. Діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства					
Здатність щодо проведення діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства	Сутність та значущість діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства	Знання методичних основ оперативної та стратегічної діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства	Обґрунтовувати господарські рішення на основі проведення діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства	Презентувати результати діагностики та заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства, комунікувати з керівництвом підприємства в процесі прийняття управлінських рішень	Приймати ефективні управлінські рішення на основі результатів діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства
Тема 8. Аналіз витрат та результатів у процесі прийняття інвестиційних рішень					
Здатність щодо обґрунтування інвестиційних рішень	Специфіка інвестиційних рішень, критеріїв ефективності інвестиційних рішень	Знання методичних основ оцінювання інвестиційних рішень, переваги та недоліки кожного з критеріїв	Оцінювати ефективність інвестиційних проектів та робити вибір найбільш ефективних для підприємства	Презентувати результати вибору інвестиційних проектів	Приймати рішення щодо вибору інвестиційних проектів. Відповідальність за точність і коректність результатів розрахунків
Тема 9. Прийняття цінових рішень					
Здатність обґрунтовувати управлінські рішення з цін	Фактори, що впливають на ціни. Методи витратного ціноутворення	Знання методичних підходів щодо визначення ціни на основі витрат, їх переваги та недоліки	Визначати ціну на основі витрат за допомогою існуючих методів	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації цінових рішень	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення
Тема 10. Організація системи контролінгу на підприємстві					
Обґрунтування вибору організаційної структури служби контролінгу	Структурні побудови організації контролінгу на підприємстві: сутність, переваги та недоліки	Знання організаційних основ побудови служби контролінгу на підприємстві	Обґрунтовувати вибір організаційної структури служби контролінгу на підприємстві	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо організації служби маркетингу на підприємстві	Відповідальність за точність і коректність прийнятого рішення

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Кафедра економіки та маркетингу

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА
накопичувальних рейтингових балів
з навчальної дисципліни
"Управління витратами та прибутком"

для студентів
факультету: **Менеджменту та маркетингу**
напряму
підготовки: 6.030507 "Маркетинг"
3 курсу групи 6.03.19. 13.01, 02, 03, 04
Лектори: к.е.н., доц. Притиченко Т. І.
Викладачі: Притиченко Т. І., Лях І. С.

2015/2016 навчальний рік 5 семестр
Загальний обсяг годин за робочим
навчальним планом: 108
Форма підсумкового контролю:
залік

Форми навчання		Навчальні тижні																Сесія	Σ		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16			17	18-20
Загальне учбове навантаження студента, години на тиждень																					
Години аудиторні	Лекції	2		2		2		2		2		2		2		2		2		18	
	Практичні заняття		2		2		2		2		2		2		2		2		2		26
	Лабораторні заняття																				
	Поточні консультації	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	к	
	Екзамен/залік																				
Аудиторні години		2	2	2	2	2	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	2	2	2	44	
СРС	Вивчення теоретичного матеріалу	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	34	

Закінчення додатка Б

	Виконання практичних завдань	1	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	30	
	Підготовка до екзамену																			
Самостійна робота		3	3	4	4	3	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	64	
Загальний обсяг годин		5	5	6	6	5	6	7	6	8	6	8	6	8	6	8	6	6	108	
Графік оцінювання, балів на тиждень																				
Методи контролю	Лекції	1		1		1		1		1		1		1		1		1	9	
	Практичні заняття		1		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		13	
	Лабораторні заняття																			
	Завдання за темами		0,5		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0,5		12	
	Індивідуальне завдання																20		20	
	Презентація																5		5	
	Есе																5		5	
	Поточні КР						5									5			10	
	Колоквіуми									13									13	26
	Екзамен																			
Усього балів на тиждень		1	1,5	1	2	1	7	3	15	3	2	3	2	3	7	8	26,5	14	100	
НАКОПИЧЕННЯ балів		1	2,5	3,5	5,5	6,5	13,5	16,5	31,5	34,5	36,5	39,5	41,5	44,5	51,5	59,5	86	100	100	

Затверджено на засіданні кафедри " ____ " _____ 20__ р.

Протокол №__ від _____

Завідувач кафедри економіки та маркетингу _____

_____ П. А. Орлов

* поточні консультації проводяться викладачем за графіком, для студента години на консультації відводяться за рахунок самостійної роботи

Зміст

Вступ.....	3
1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3. Програма навчальної дисципліни	8
4. Структура навчальної дисципліни.....	11
5. Теми та плани семінарських занять.....	12
6. Теми практичних занять	17
6.1. Приклади типових практичних завдань за темами.....	18
7. Самостійна робота.....	22
7.1. Індивідуальне розрахункове завдання.....	23
7.2. Контрольні запитання для самодіагностики	26
8. Індивідуально-консультативна робота	28
9. Методи навчання	29
10. Методи контролю	31
11. Розподіл балів, які отримують студенти	34
12. Рекомендована література.....	41
12.1. Основна	41
12.2. Додаткова	42
12.3. Інформаційні ресурси.....	43
12.4. Методичне забезпечення	43
Додатки.....	44

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ПРИБУТКОМ"
для студентів напряму підготовки
6.030507 "Маркетинг"
усіх форм навчання**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Притиченко** Тамара Іванівна

Відповідальний за видання *П. А. Орлов*

Редактор *В. О. Бутенко*

Коректор *Т. А. Маркова*

План 2016 р. Поз. № 85 ЕВ. Обсяг 50 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*